

KKI

4:1

Hogyan értékelhető
a Pekingben rendezett
második
Övezet és Út Fórum?

KKI 4:1

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2019

Szerkesztő:

Goreczky Péter – Külügyi és Külgazdasági Intézet

Becsey Zsolt – Károli Gáspár Református Egyetem
Eszterhai Viktor – Pallas Athéné Innovációs és Geopolitikai Alapítvány
Goreczky Péter – Külügyi és Külgazdasági Intézet
Salát Gergely – Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Szöveggondozás és tördelés:

Tevelyné Kulcsár Andrea

Fotó:

Wikimedia Commons

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/20/Roundtable_meeting_of_leaders_at_Belt_and_Road_international_forum.jpg

A sorozatban eddig megjelent kiadványok

2019/10. [How Could the European Elections Reshape Central Europe's Role in the EU?](#)

2019/9. [NATO Anniversary: Will There Be Another 70 Years?](#)

2019/8. [Mi várható a Közel-Keleten 2019-ben?](#)

2019/7. [What Are the Perspectives for Improving Current German–Turkish Relations?](#)

2019/6. [Quo vadis Venezuela? – Mi történik Venezuelában?](#)

Régebbi számaink elérhetőek a [KKI honlapján](#).

A Külügyi és Külgazdasági Intézet 4:1 című sorozatában négy kutató válaszol röviden ugyanarra – a nemzetközi politikát és gazdaságot érintő – kérdésre. Célunk a magyarországi tudományos viták elindítása és a szakértők közötti párbeszéd elősegítése. E számunkban a következő kérdésre kerestük a választ: „Hogyan értékelhető a Pekingben rendezett második Övezet és Út Fórum?”

BECSEY ZSOLT

Hszi Csin-ping elnöknek sikerült növelnie a csúcsszinten megjelenő partnerek számát a két évvel ezelőtti fórumhoz képest: közel 40 partnerország képviseltette magát Pekingben a legmagasabb szinten, és néhány fontos nemzetközi szervezet (ENSZ, IMF) vezetői is megjelentek az április 25–27-én tartott találkozón. A fejlett nyugati világban is részben sikeres volt a kínai penetráció – ezt jelzi Olaszország és Ausztria kormányfőjének a személyes jelenléte. Közép-Európát a cseh és a szerb elnök, valamint a magyar miniszterelnök képviselte. (A fórum idején zajlott a japán miniszterelnök európai körútja, és a többi visegrádi ország kormányfője inkább arra összpontosított, sőt Abe Sinzót Brüsszelben is igazi értékszövetségként fogadták.)

Nem vett részt Kínában vezetői szinten sem a francia–német EU-tandem, sem az Amerikai Egyesült Államok – ez mostanában érthető –, de a nyugatiak közül az ausztrálok, a kanadaiak és a belső gondokkal is küszködő britek is távol maradtak. India sem emelte az esemény színvonalát, s ebben a regionális rivalizálás mellett az is közrejátszhatott, hogy az Övezet és Út Kezdeményezés (*Belt and Road Initiative*, BRI) egyik folyosója éppen Pakisztánon keresztül, azaz vitatott és érzékeny területen érne ki majd az óceánhoz. Japán és Indonézia sem mutatott túlzott lelkesedést, de a kínai vezetés számára az előrelépés mindezek ellenére is borítékolható.

Kínai részről magas politikai szinten nyilatkoztatták ki, hogy az ország kiegyensúlyozott nemzetközi kereskedelmi kapcsolatokra törekszik – ezzel arra a mind gyakoribb nyugati vádra reagáltak, hogy Peking Afrikában és Ázsiában is adóságcsapdába kergeti a partnereit a nagyszerű, de az adott régiók számára drága közlekedési vagy ipari fejlesztéseivel, amelyek révén végül egy neokoloniális törlesztési renddel szerez meg helyi nyersanyagforrásokat. A világgal szemben hatalmas árukereskedelmi aktívummal rendelkező Kína tehát bújtatottan, de ígéretet tett arra, hogy a jövőben kiegyensúlyozottságra törekszik.

A kínai felszólalók a nemzetközi kereskedelmi elveket és magát a WTO-t is említették, ami szintén azt jelzi, hogy a pekingi vezetés érzi, hogy eléggé forr körülötte a levegő. Ugyancsak erre utal, hogy a kínai közlemények a zöld és a klimatikus jellegű globális ügyek iránti elkötelezettséget mutatnak a nemzetközi gazdasági kapcsolatokban – ez arra a vádra adott válasz, miszerint Kínát a hatalmas ipari fejlesztések során ez a probléma nem érdekli, és így jogosulatlan versenylőnyre tesz szert.

Magyar szempontból a pekingi csúcstalálkozó előfutára volt a dubrovniki 16+1-es találkozó, amelyen Görögország formális csatlakozásával a részt vevő tagok száma 17+1-re nőtt. Ezzel 2013 óta először sikerült kilépni abból az árnyékból, hogy – a Három Tenger Kezdeményezéssel ellentétben – csak kelet- és közép-európai rendszerváltó országok tömörülnek a kínai miniszterelnök köré, ráadásul a tőke- és technológiaszegény és kiszolgáltatott régión keresztül akar betörni a fejlett európai piacra Kína. Görögország valóban szintén perifériális ország az EU-ban, de a BRI-be idén áprilisban bevont Olaszország már csak európai szintű mérete miatt sem tekinthető annak.

Magyar oldalról egyértelmű sikernek mondható, hogy a kínaiak kétoldalú diplomáciai eseményekkel ismerték el azt, hogy hazánk 2010 óta következetesen stratégiai partnerként tekint Kínára. Előrelépés lehet az is, hogy a két fél bejelentett egy ötpontos magyar–kínai cselevési tervet – bár az eddigi tapasztalatok alapján a siker a megvalósításban rejlik, azaz, hogy mire van valós piaci igény –, amelyek témája az újabb egyetemközi együttműködéstől a légi teherszállítási lehetőségek bővítéséig terjed. A legnagyobb visszhangot itthon viszont a Budapest–Belgrád-vasút pályafelújítási munkálatai elkezdésének a híre váltotta ki. (2013-tól ez szerepel a kétoldalú vasútépítési kooperáció témájaként a V0-s vasúti körgyűrű helyett.) A beruházás piaci kockázatát csak a magyar fél viseli, ezért a kínai megahitel megterülésével kapcsolatosan számtalan hazai aggályt kell kezelni.

Ilyen aggodalmakat jelent például a BRI déli szárnyán meglévő autópályának a vasútépítési költségek nagyságát megháromszorozó személyforgalomban jelentkező elszívó hatása; a Belgrád–Pireusz-pálya rekonstrukciójának sorsa; az áruknak Pireuszról kisebb hajókon az észak-adriai olasz vagy francia kikötőkbe való könnyebb eljuttatása; illetve a török–bolgár–román korszerűsödő és az épülő európai vasúti korridor hatása (amely Lökösházánál lép be hazánkba). Kérdés az is, hogy tudunk-e jelentős uniós vámjelzási díjat szedni, ha 2025 körül Szerbia és Észak-Macedónia is belép az EU-ba. Az viszont kétségtelen, hogy jelentős kínai logisztikai, esetleg ipari beruházások is várhatóak a vonal mentén, de azok magyar hozzáadott értékszintje nehezen megjósolható. Ahogy az is, hogy a kínai segítséggel elinduló Budapest–Kolozsvár–Bukarest-gyorsvasút építése hogyan térül meg, ha nem lesz Bécs felé ilyen direkt összeköttetés. De ez utóbbi kérdésre majd csak később kell a konkrét választ megadni.

ESZTERHAI VIKTOR

A második alkalommal megrendezett Övezet és Út Fórum (*Belt and Road Forum*) a kínai diplomácia jelentős sikerének tekinthető. Tavaly a BRI-t komoly kritikák érték, amit Peking sem hagyhatott figyelmen kívül. A legerősebb vád az volt, hogy a kezdeményezés keretében meghirdetett nagy projektek adósságcsapdába kényszeríthetik a kisebb államokat, így azok könnyen Kína politikai befolyása alá kerülhetnek. A bíráló hangokhoz az új maláj kormányfő, Mahathir bin

Mohamad, valamint egyes afrikai államok, sőt Kína egyik tulajdonképpeni szövetségese, Pakisztán vezetője is csatlakozott, ami kapóra jött a Pekinget stratégiai versenytársként azonosító amerikai kormány számára. 2018 őszén az amerikai elnök, Mike Pence szokatlanul éles hangú beszédben bírálta Kínát és annak – többek között – a BRI révén más országokat eladósító gyakorlatát. A beszédet a nemzetközi elemzők többsége egy új hidegháború nyitányaként értelmezte, és erre ráerősített a két nagyhatalom közötti kereskedelmi csörte is.

Mindezeket figyelembe véve az Övezet és Út Fórum kifejezett sikerként könyvelhető el Peking számára. A kínai vezetés ugyanis jól felépített retorikai fogásokkal és konkrét ígéretekkel (felelős pénzügyi finanszírozás és nagyobb átláthatóság, a munka- és környezetvédelmi előírások betartása stb.) reagált a korábban megfogalmazott bírálatokra, és a fórum három napja alatt több mint 64 milliárd dollár értékű szerződést írt alá. Ennél is fontosabb azonban, hogy – mintegy kedvező előjelként – a kínai elnököt már a fórum előtt rendkívüli szívélyességgel fogadták Rómában, és az olasz elnök – a G7-államok vezetői közül elsőként – együttműködési megállapodást írt alá Hszi Csin-pinggel a BRI megvalósításáról. Mindez azt is tükrözi, hogy a Kínával szembeni pragmatikus, eredményorientált külpolitikát támogatók táborát nem csupán egy-két kelet-közép-európai állam alkotja.

Emellett a fórumon a magukat a legmagasabb szinten képviseltető országok száma a 2017-es első csúcstalálkozó 29 résztvevőjéhez képest 37-re nőtt, ami azt bizonyítja, hogy az USA narratívája ellenére számtalan állam vezetője lát lehetőséget a kezdeményezésben. Az újonnan csatlakozók pedig nem csupán az általában könnyen befolyásolható fejlődő országok közül kerültek ki, de többek között Szingapúr és Ausztria is képviseltette magát. Végül, az Egyesült Államok számára még nagyobb fricskát jelentett az a tény, hogy a délkelet-ázsiai országok szinte kivétel nélkül részt vettek a rendezvényen, egyértelműen kifejezésre juttatva, hogy nem kérnek a blokkokra szakadásukra építő amerikai stratégiából.

Az Övezet és Út Fórum sikere nyomán mindezek tükrében levonhatjuk a legfontosabb tanulságot: a világ nem hagyhatja figyelmen kívül az Övezet és Út Kezdeményezést. Bár Peking hajlandó bizonyos finomhangolásra, a BRI a továbbiakban is a kínai külpolitika legfontosabb eszköze lesz, ernyőként összefogva az állami szféra által érintett projekteket. Az Egy Övezet, Egy Utra vonatkozó eredeti tervek tehát – a retorika szintjét túllépve – egyre inkább valósággá válnak, átalakítva Ázsia, Európa és Afrika kapcsolatrendszerét, ténylegesen átformálva a fennálló nemzetközi rendszert. Mindez számtalan kihívással, identitásbeli kérdésekkel (pl. atlanti vs. eurázsiai orientáció), valamint a szabályozás és a normarendszer kialakításának a szükségességével jár. Ezt egyetlen állam sem hagyhatja figyelmen kívül, ami megköveteli a hatékony stratégiák kidolgozását.

GORECZKY PÉTER

Az április végén Pekingben tartott második Övezet és Út Fórum valószínűleg a 2019-es év legnagyobb szabású nemzetközi gazdasági eseménye volt. A kínai vezetés számára kedvező volt az időzítés, mivel az USA-val vívott kereskedelmi háború lezárásáról folytatott tárgyalásai közepette lehetőséget jelentett annak a megmutatására, hogy a világ jelentős része továbbra is részt kíván venni a Kína által elindított és vezetett kezdeményezésben. És bár Hszi Csin-ping konkrétan nem említette a kereskedelmi háborút, a megnyitó beszédében számos olyan intézkedést helyezett kilátásba, amely az Egyesült Államokkal folyó egyeztetések legfontosabb témái közé tartozik. Ilyen volt a kínai import növelése, a vámtarifák csökkentése, a piac folyamatos megnyitása a külföldi áruk előtt, illetve annak a lehetősége, hogy a külföldiek további iparágakba fektethessenek be. Az is elhangzott, hogy Kína fellép a kieroszakolt technológiatranszfer ellen, valamint magasabb szinten nyújt majd védelmet a külföldi szellemi tulajdonjogok számára. Az ígéretek listáját tekintve elképzelhető, hogy a kínai vezetés arra számított, hamarosan megállapodnak az amerikaiakkal, és kihasználta az alkalmat, hogy a tárgyalópartnernek tett esetleges engedményeket a saját döntéseként kommunikálhassa a világ közvéleménye felé.

A bejelentések ettől eltekintve is illeszkedtek az Övezet és Út Fórum kommunikációs fősodrába: a rendezvény meghatározó üzenete az volt, hogy Kína igyekszik választ adni az elmúlt időszakban felmerült kritikákra. E tekintetben a fórum mintha a folytatása lett volna a kínai vezetés áprilisi európai turnéjának, amelynek során az EU–Kína-, illetve a 16+1-csúcstalálkozón szintén a Pekinggel szemben megfogalmazott bírálatokat igyekeztek elsősorban kezelni.

Az Övezet és Út Fórumnak a sajtó képviselői számára tartott záró összefoglalójában a kínai elnök több olyan témát is érintett, amelyet sokan problémásnak tartanak a BRI kapcsán. Hszi Csin-ping ígéretet tett arra, hogy a jövőben jobban figyelembe veszik a projektek fenntarthatóságát, és a piaci elvekre helyezik elsősorban a hangsúlyt, illetve multilaterális pénzügyi intézmények bevonásával új finanszírozási csatornákat létesítenek. Ahhoz, hogy az elnöki kommunikációban gyakran elhangzó ígéret megvalósuljon, és a BRI a részt vevő országok közös jólétének a növelését szolgálja, szükséges lenne mindemellett a helyi gazdasági ökoszisztémákra gyakorolt pozitív hatás erősítése, a projektek során a helyi munkaerő alkalmazása, a helyi nyersanyag-beszállítókkal történő együttműködés, illetve a technológia megosztása a fogadó ország vállalataival. A kezdeményezés kapcsán sokszor emlegetett adósságcsapda elkerülésének az egyik biztosítéka lehet, ha a projektek illeszkednek az adott ország gazdaságfejlesztési stratégiájába, illetve kiegészítik a regionális (EU, ASEAN stb.) infrastruktúra-fejlesztési terveket. Jó jel, hogy ez utóbbira történt is utalás a fórum vezetői által a kerekasztal-tárgyalásukat követően kiadott közös nyilatkozatban.

Összességében a második Övezet és Út Fórum megerősítette azt, ami a megelőző időszakban már tapasztalható volt: gazdasági kérdésekben Kína a korábbiaknál nyitottabb a külvilág véleményére, és a világgazdaság más meghatározó szereplői hatással vannak arra, hogyan keresi az ázsiai ország a helyét a globális rendszerben. Az ígéretek megvalósulása nyilván a jövő kérdése. Ám ha Kína valóban fel akarja építeni a megbízható, kiszámítható és felelős nemzetközi szereplő képét, akkor fel kell tudnia mutatni eredményeket a fórumon elhangzott ígéretek terén is.

SALÁT GERGELY

Amikor 2013-ban Kína a világ elé tárta az Egy Övezet, Egy Út (*One Belt, One Road, OBOR*) vízióját, sokan nem vették komolyan a kezdeményezést, mert teljesen irreálisnak tartották azt. Mások viszont az összes problémájuk megoldásaként tekintettek a ma már BRI-ként ismert projektekre, bármilyen célra felhasználható pénzek kiapadhatatlan forrásának gondolva Pekinget. Maguk a különböző kínai szereplők sem voltak teljesen tisztában azzal, hogy mi is az a BRI, mit vár tőlük a saját vezetésük, s milyen erőforrásokra számíthatnak a kezdeményezés égisze alatt. Ennek következtében alakult ki az a helyzet, hogy az extra támogatás reményében a legkülönbözőbb projektek indultak „BRI” címkével: buddhológiai konferenciáktól kezdve diákcsereprogramokon át szénerőmű- és cipőgyárépítésekig. A 2017-es első Övezet és Út Fórum nem segített eloszlalni a homályt, az ugyanis a nagy – de konkrétumokat nélkülöző – bejelentésekről és az (ön)ünneplésről szólt.

A 2019-es fórum idejére sem tisztázódott teljesen a BRI tartalma, de ez az esemény már egészen más nemzetközi környezetben zajlott. A nyugati véleményformálókra jellemző szkepticizmus mára sok esetben nyílt ellenségességbe csapott át, a BRI kapcsán Kínát gyakran imperializmussal, új gyarmatosítással, környezetpusztítással, a korrupció exportjával vádolják, illetve a leggyakrabban – a Srí Lanka-i esetet általánosítva – azzal, hogy adósságcsapdába kényszeríti az együttműködő országokat. Peking arra kényszerült, hogy ezekre a vádakra reagáljon, ezért Hszi Csin-ping nyitóbeszéde és a kapcsolódó nyilatkozatok az átláthatóság, a fenntarthatóság, a kölcsönös előnyök körül forogtak, s az egész esemény a BRI finom kiigazításáról szólt.

A nyugati kritikák növelték a fórumon való részvétel tétjét, s Kína is egyfajta hűségnyilatkozatként kezdte kezelni azt, hogy egy adott ország vezetője megjelenik-e. Ebből a szempontból Peking számára a rendezvény sikeres volt: a 2017-es 29 helyett idén már 37 állam- és kormányfő vett részt, ráadásul a BRI két kulcsrégióját – ahol a hozzá kapcsolódó projektek már valóságosak, s nemcsak a víziókban szerepelnek – szinte teljesen lefedték a résztvevők. A tíz ASEAN-tagországból kilenc a legmagasabb szinten képviseltette magát (az indonéz elnök távolléte is csak az ottani választásnak tudható be), az öt közép-ázsiai köztársaság közül négynek volt jelen a vezetője. Az európai résztvevők száma is nőtt. Az amerikai, japán és nyugat-európai nyomásgyakorlásnak tehát nem sikerült elérnie a fórum

eljelentéktelenedését – valószínűleg azért, mert a BRI-vel szemben nemigen nyújtanak alternatívát a meglévő finanszírozási igények kielégítésére, nem ígérnek semmi kézzelfoghatót a kínaiak negligálásáért.

A fórum kapcsán még nyilvánvalóbbá vált, hogy a BRI-vel kapcsolatban még mindig rengeteg a félreértés. Ebben szerepet játszanak a kínai kommunikációs szokások, illetve a nyugati riválisok leegyszerűsítő látásmódja is. Miközben a BRI-projektek vonatkozásában hatalmas összegek forognak közszájon – jellemzően összemosódnak a politikusi kinyilatkoztatások, a becsült finanszírozási igények, a senkire sem kötelező érvényű szándéknyilatkozatokban, illetve a szerződésekben szereplő összegek –, azok és a ténylegesen befektetett pénzek között sokszor több nagyságrendnyi a különbség. A kínai kereskedelmi minisztérium adatai szerint az elmúlt években évi 15 milliárd dollárt fektettek be kimondottan BRI-projektekbe, ami egyáltalán nem teszi Kínát a világ domináns finanszírozójává: ennek az összegnek a nemzetközi magáncégek a sokszorosát költik infrastruktúrára, nem is beszélve a többi államról.

A valós számok tükrében tehát a BRI jelentősen túlértékelt – mind a kínai kommunikációban, mind a nyugati kritikákban. Ráadásul sok esetben a BRI csak egy olyan márka, amelyet a kezdeményezéstől függetlenül vagy már annak elindulása előtt létrejött projektekre is alkalmaznak. (A kínai „go out policy”, vagyis a terjeszkedést célzó politika 1999-ben kezdődött, a BRI csak 2013-ban.) Nem létezik olyan hivatalos kiadvány vagy honlap, amely naprakészen összegyűjtené, hogy a világon milyen BRI-projektek zajlanak, mekkora értékben, s azok milyen mértékben valósultak meg – hogy nincs ilyen nyilvános adatbázis, az valószínűleg nem véletlen.

A kritikusok a BRI-t valamiféle, a kínai befolyás növelését célzó pekingi mastertervnek tartják, ugyanakkor fontos kiemelni, hogy egyoldalú BRI-projektek az ázsiai ország határain kívül nem léteznek: Kína és a befogadó országok minden beruházásról közösen döntenek. Ezért a BRI-vel kapcsolatos problémáknak a partnerországok döntéshozói éppúgy az okozói, mint a kínaiak: ők döntenek a visszafizethetetlen hitelek felvételéről, kiveszik a részüket a korrupcióból, hozzájárulnak a környezetpusztító fejlesztésekhez – mindezek egyikét sem a kínaiak kényszerítik rájuk. Ez természetesen nem teszi a BRI-vel kapcsolatos problémákat semmissé, de a felelősség kérdése jóval összetettebb a nyugati sajtóban kibontakozó képnél.